

TOM REGAN • Kafesler Boşalsın

© 2007 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2007, İstanbul (1 baskı)

Empty Cages. Facing the Challenge of Animal Rights

© 2006 Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham, Maryland, USA

İletişim Yayınları 1225 • Başvuru Dizisi 121

ISBN-13: 978-975-05-3378-5

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

EDITÖR Elçin Gen

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Abdullah Onay

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TOM REGAN

Kafesler Boşalsın

Hayvan Haklarıyla Yüzleşmek

Empty Cages

Facing the Challenge of Animal Rights

ÇEVİREN *Serpil Çağlayan*

TOM REGAN Raleigh'de North Carolina State University'de felsefe profesörü. Dünya çapında hayvan hakları hareketinin entelektüel liderlerinden biri olarak tanınıyor. Kant etiğinden yola çıkarak geliştirdiği hayvan hakları kuramını, ilk olarak *The Case for Animal Rights* (1983) adlı eserinde ortaya koydu. Hayvanların hak sahibi oldukları argümanını “bir yaşamın öznesi olma” kavramına dayandıran Regan, kuramının kilit kavramlarını “Hayvan Hakları İçin Temel Argümanlar” adlı makalesinde ana hatlarıyla açıkladı (*Birikim* dergisi, 195. sayı). Hayvan hakları hareketinin önde gelen entelektüel temsilcilerinden Peter Singer'ın “acı” kavramına dayanan faydacı bakış açısına karşılık, hayvanların da, çevrelerindeki dünyanın ve sürdürdükleri hayatın farkında olmaları bakımından “bir yaşamın öznesi” olduklarını, dolayısıyla “ahlâkî eyleyici” statüsünde olmasalar da, tıpkı hakların getirdiği sorumluluklardan azade olan çocuklar gibi evrensel birtakım haklara sahip olduklarını savundu. *Kafesler Boşalsın*, yazarın “evrensel haklar” kuramını pratik örneklere dayandırarak temellendirdiği eseri. Diğer eserleri: *The Struggle for Animal Rights* (1987), *Defending Animal Rights* (2001), *The Animal Rights Debate* (Carl Cohen'le, 2001), *Animal Rights, Human Wrongs* (2003).

Bütün dünyadaki Kararsızlara...

İçindekiler

Teşekkür.....	9
Önsöz • JEFFREY MOUSSAIEFF MASSON	13
Başlangıç: Kedi	17
<i>BİRİNCİ KISIM</i>	
<i>Norman Rockwell Amerikalıları</i>	25
BİRİNCİ BÖLÜM	
Sahi Kim Bu Hayvan Hakları Savunucuları?	27
İKİNCİ BÖLÜM	
Bu Noktaya Nasıl Geldiniz?	43
<i>İKİNCİ KISIM</i>	
<i>Ahlâki Haklar: Tanımları ve Önemleri</i>	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
İnsan Hakları	63
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Hayvan Hakları	85

ÜÇÜNCÜ KISIM

Söylemek ve Yapmak 115

BEŞİNCİ BÖLÜM

Alice'in Bize Öğrettiği 117

DÖRDÜNCÜ KISIM

Metamorfoz 127

ALTINCI BÖLÜM

Hayvanların Yiyeceğe Dönüştürülmesi 129

YEDİNCİ BÖLÜM

Hayvanların Giyeceğe Dönüştürülmesi 157

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Hayvanların performansçılara dönüştürülmesi 183

DOKUZUNCU BÖLÜM

Hayvanların Yarışçılara Dönüştürülmesi 205

ONUNCU BÖLÜM

Hayvanların Araştırılması 229

BEŞİNCİ KISIM

Gemiyi El Birliğiyle Yürütmek 255

ON BİRİNCİ BÖLÜM

"Evet... Ama..." 257

Sonsöz: Kedi 283

Notlar 287

TEŞEKKÜR

Yardımlarını istediğim pek çok kişi, benim için zamanlarından cömertçe fedakârlık ettiler. Bilhassa Jeffrey Masson'a iltifata varan önsözünden dolayı teşekkür borçluyum. Kitabım onun söylediğinin yarısı kadar iyi olabilmişse ne mutlu bana.

Yıllardır yakın dostum olan Sue Coe'ya ne denli müteşekkir olduğumu söylemesem de bilir zaten. Ama yine de söyleyeceğim. Sue'nun sanatı (keza Jeffrey Masson'ın yazdıkları) tarihe geçecek kadar önemli. Bundan bir yüzyıl, hatta daha da sonra, türümüz hâlâ ortadan kalkmamış olursa, Sue Coe'nun eserleri dünyanın tüm büyük müzelerinin duvarlarında asılı olacaktır. O eserlerden birinin kitabımın kapağında yer almasının benim için ne kadar heyecan verici olduğunu bir düşünün.

Tanıdığım az sayıda Da Vinci'den biri olan Laura Moretti, bu sayfalarla ilgili ek bilgi içeren internet sitesi www.tomregan-animalrights.com'u kurdu. *Ek bilgi içeren* demek yanlış olabilir. Laura'nın yarattığı site, kitaptan bağımsız olarak, çok değerli bir eser. Böylesine fevkalade yeteneklere sahip birinin, bu yeteneklerini hayvan hakları mücadelesine adanması bizim için ne büyük şans. Bu kitabın daha fazla okura ulaşması için o yeteneklerden yararlanabilmek ne büyük ayrıcalık. *Teşekkür ederim* sözü böylesine büyük bir armağan karşısında sönük kalıyor.

Rowman and Littlefield yayınevinin felsefe editörü Eve DeVaro, bu kitabın meziyetlerini yayıncısına anlatmak için canla başla uğraştı. Onun bu çabaları olmasa, bu kitap hiç yayınlanmayabilirdi. Çok teşekkür ederim Eve. Ayrıca, metinde yaptığı pek çok düzeltiden dolayı Leslie Evans'a da teşekkürler.

Yanıtlayamadığım sorular olduğunda, işin uzmanlarına danışmaktan hiç çekinmedim. Onların zamanını alma konusunda nezaketimin izin verdiği sınırları aştığım durumlarda bile, bıkmıyıp usanmadan bana yardımcı oldular. Jonathan Balcomb, Teri Barnato, Kim Barlett, Gene Bauston, Marion Bolz, Andy Breslin, Ned Buyukmichi, Meritt Clifton, Christin Dorchak, Catherine Doyle, Mylan Engel, Lisa Franzetta, Jennifer Lanier, Debbie Leahy, Donna Litowitz, Mike Markarian, Eric Mills, Alisa Mullins, Ric O'Barry, Wayne Pacelle, Kim Stallwood ve Paul Watson'a teşekkürler.

Gary Comstock, Sid Gendin, James LaVeck ve Dietrich von Haguwitz, taslak metni çeşitli aşamalarda okuyup birçok faydalı yorumda bulundular.

Bruce Friedrich, taslakları okuyup yorumlarda bulunmanın dışında, beni uygun bilgi kaynaklarına da yönlendirdi ve yukarıda isimlerini saydığım uzmanların pek çoğuyla irtibat kurmamı sağladı.

Bana bunca uzun zaman boyunca, böylesine farklı yönlerden bu kadar çok yardımı dokunan başka birini anımsamıyorum. Umarım bir gün bu büyük borcu bir şekilde öderim.

Ayrıca, kitabı yazarken başvurduğum ve pek çok bilgi edindiğim faydalı çok sayıda internet sitesini güncellemekle saatlerini harcayan, adını bilmediğim tüm hayvan hakları savunucularına teşekkür etmek istiyorum. Bilhassa, hayvanları kullanan büyük endüstrilerin iç yüzünün, onlara güvenen halk tarafından az da olsa görülmesini sağlayan o gizli teftişleri yürüten cesur ruhlara teşekkürler. Sizler o riski almasanız, biz bugün bildiklerimizin çok daha azını biliyor olacaktık. Hayvanlar için iyi ve kalıcı bir şeyler yapmak, sizin bizler için ortaya çıkardığımız, gizli kapaklı o korkunçlukları ortadan kaldırmak da bize düşüyor.

Ama en çok da, hayatı paylaştığımız onca yıl boyunca daima yanımda olan sevgili karım Nancy'ye teşekkür ederim. Onun için düşündüklerimi, yaptıklarıyla hayatuma kattığı zenginliği anlatmaya

kelimeler yetmez. Gerek karakterimi, gerekse hayata bakış açımı şekillendirmemdeki büyük rolüyle, beni ben yapan kişinin o olduğunu söylesem, inanın abartmış olmam. Emerson, arkadaşlıkla sevgililiğin farkını anlatmak için, sevgililerin yüz yüze dönüp birbirlerine bakanlar, arkadaşlarınsa gözlerini aynı değerlere dikerek ileriye bakanlar olduklarını söyler. Nancy ile benim, sevgililer olarak, yüzlerimiz birbirimize dönük. Ama birlikte ileriye de bakıyoruz. Hem aşkı, hem dostluğu tek bir kişide, onda bulduğum için ne mutlu bana.

ÖNSÖZ

JEFFREY MOUSSAIEFF MASSON

Elinizde tuttuđunuz kitap, bana göre, hayvan hakları konusunda Őimdiye kadar yazılmıŐ kılavuz kitapların en iyisi. “Hayvan hakları”nın nasıl anlaŐıldıđı ve aslında nasıl anlaŐılması gerektiđini ortaya koyma konusunda, bugüne dek Tom Regan’inkini aŐan bir çalıŐma olmadı. Yıllardır dűnya çapında hayvan hakları hareketinin önde gelen felsefi szcűlerinden biri kabul edilen Tom Regan’ın grűŐleri, kelimenin gerçek anlamıyla, yani kökene inme anlamında, daima köktenci olmuŐtur. Onun hayvanlar űzerinde her tűrlű deneyi, insanlara sađlayacađı dűŐnűlen yararları ne olursa olsun, sırf ahlaki gerekçelere dayanarak kınayabilmesi bundandır. Benim de yűrekten desteklediđim bu grűŐŐn böylesine etkili bir dille ifade edililiŐine ilk kez Tom Regan’ın çalıŐmalarında rastlamıŐımdır.

Tom Regan’ın hayvanlara dair felsefesi tamamen zgűn bir felsefedir. Bu felsefe, kendinden önceki herhangi bir sisteme bađımlı deđildir. Faydacılık ya da baŐka herhangi bir geleneksel grűŐ de bađlanmaz. Onun felsefesi, dűŐnce ve duyguların benzersiz bileŐiminin bir űrűnűdűr. Tom’un diđer insanlar tarafından bunca sevilen biri olmasını sađlayan ve bu kitabı böylesine zihin aırcı kılan da budur. Bu kitabın sayfaları, açık ve yalın bir dille ifade edilmiŐ derin fikirlerle dolu. Bir filozof tarafından yazılmıŐ olması

na rağmen, bu etkileyici kitabı anlayıp sevmek için felsefe bilmeniz gerek yok.

Tom, uzun yıllar önce Jeremy Bentham tarafından ortaya atılmış olan, hayvan hakları hareketinin belki de (ve haklı olarak) en meşhur sözünü gündeme getiriyor: “Asıl soru, ‘Akıl yürütebiliyorlar mı?’, ya da ‘Konuşabiliyorlar mı?’ değil, ‘Acı çekebiliyorlar mı?’ olmalıdır.” Tom, bu argümana, bir o kadar önemli, ama o ortaya atana kadar fark edilmemiş olan başka bir boyut ekliyor. Asıl soru, yalnızca hayvanların acı çekip çekmedikleri değil, onların bir yaşamın öznesi olup olmadıklarıdır. Hani okuduktan sonra uzun süre zihninizde yankılanıp duran cümleler vardır. Bu cümle zihninize işlemeye başladığında, yepyeni bir fikre, hayatınızı altüst etme potansiyeli olan bir idraka eriştiğinizi fark ediyorsunuz.

Hayvanların geçmişleri, hikâyeleri, yaşam öyküleri vardır. Hayvanların tarihleri vardır. Vizonlar, aylar, filler, yunuslar, domuzlar, tavuklar, kediler ve köpeklerin her biri, benzersiz biridir; kulanılıp atılacak bir şey değil.

Bunun böyle olduğuna ilişkin pek çok gösterge var: Hayvanların anneleri ve babaları, çoğunun kardeşleri, dostlukları, bir çocukluğu, gençliği, yetişkinliği vardır. Onlar da, büyük ölçüde insanlarınkine benzer yaşam evrelerinden geçerler (psikanalist Erik Erikson, insan yaşamındaki bu safhaları tanımlamasıyla ün kazanmıştır, ancak bunlar hayvan yaşamında da en az insanınki kadar önemlidir). Dahası, yine (vicdanınızı kemirerek de olsa) size bir biçimde musallat olacak o aydınlatıcı ifadelerden biriyle Tom’un söylemiş olduğu gibi, hayvanların yaşamları da, başkalarının umurunda olsun olmasın, kendileri için iyiye ya da kötüye gidebilir.

Tom’un görüşlerine karşı olanlar, bir hayvanı neyin mutlu ettiğini bilemeyeceğimizi söyleyip dururlar. Çok saçma. Bunu bilmekten kolay ne var! Bir inek, yaşamak ister, yavrusunu emzirmek ister, rüzgârla, gün ışığıyla ve diğer doğal şeylerle dolu doğal bir ortamda, açık havada olmak ister. Bir inek, ineklerin yapmaları için evrim geçirdikleri şeyi yaptığında; dostları, ailesi ve bir hayatı olduğunda, mutludur. Ölümle değil. Bir ineğin yapmak istediği şey; bir ineği mutlu eden şey *budur*. Bir hayvanın yaşamında başına gelebilecek en kötü şeyin ne olabileceğini düşündüğünüzde, yersiz

bir ölümün onlar için en kötüsü olduğunu anlarsınız. Bu yüzden Tom'un felsefesi bize, doğal, mecburi ya da merhamet gerekçesiyle olmadıkça hiçbir hayvanın ölmemesi için elimizden geleni yapmamız gerektiğini söyler.

Tom'un basit önermesinin tüm karmaşık unsurlarını tek tek açtığımızda, gitmeyi belki daha önce hiç düşünmediğiniz yerlere doğru entellektüel bir yolculuğa çıktığınızı fark edeceksiniz. Benim Tom'un kitabını okuduktan sonra yaşadığım gibi, siz de olguların daha önce hiç göz önüne almadığımız derinlikleriyle yüzleşmek durumunda kalacaksınız. Karımla ben, bir sürü araştırmanın sonucunda, çocuk güvenliği açısından en iyi araba modelinin Volvo Cross-Country steysinlar olduğunu öğrenmiştik (ve iki küçük çocuğumuz var). Benim yaşadığım yerde (Yeni Zelanda) bunların yalnızca deri kullanılarak yapılan modelleri bulunuyordu. Kullandığım araba için bir düzine sığırın öldürülmesini desteklemem, Tom Regan'dan öğrendiklerimi ne ölçüde ciddiye almış sayılırdım? Kesinlikle olmazdı. O arabayı almak benim için söz konusu bile olmadı.

Ya da, yumurtayı düşünelim: Yumurtlayan tavuklara ne şekilde muamele ediliyor? Yumurta satışlarından kâr sağlayanların açıklamalarına ne derece güvenebilirdim? Hem, o yumurtalar kime aitti ki? Eğer Tom'un fikirlerini ciddiye alıyorsam, yumurta satın aldığım da, hayvanların yeterince hızlı yumurtlayamadıkları için rutin bir biçimde öldürülmelerine destek vermiş olmaz mıydım? Üstelik benim ihtiyaç bile duymadığım yumurtalar uğruna öldürülmelerine? Masum hayvanların terörize edilerek öldürülmeleri hangi gerekçeyle haklı gösterilebilirdi? Eğer tavuklar bir yaşamın özneliyse, seçimim onlara karşı saygılı mıydı? Benim seçimim, onların refahına katkı mı sağlıyordu, yoksa onu engelliyor muydu? Bu konuda bu kadar soru yeterli.

Hangisi olursa olsun bir hayvanın canını almanın, hafife alınmayacak kadar önemli, çok ciddi bir mesele olduğunun bilincine varmamı sağlayan ilk kişi Tom oldu sanıyorum. Kelimelerin ardına gizlenmek ya da yaptıklarımızı kaçamak ve muğlak terimlerle ifade ederek onların üstünü örtmeye çalışmak doğru değildi. Bugün bunları yazarken bile, Amerikalılar, tam da bu söylediğim şeyi

yapmakla meşguller: Bir yandan insanları öldürürken, diğer yandan şoktan, korkudan ve emirlerden söz edip duruyorlar. Tom, bu kitapta, herkesin anlayabileceği sözcüklerle konuşmanın ve o sözcükleri herkesin şimdiye dek kullandığı ve anlamlandırdığı şekilde kullanmanın şart olduğunu anlatıyor. O, bilhassa “insani muamele” ve “sorumlu gözetim” gibi süslü sözcüklerin ardına gizlenen hayvan istismarcıları tarafından yapılan az önce değindiğim türden bulandırmalara karşı çıkıyor. Tom, ısrarla bizi içimizdeki en iyi dürtülerle yüzleşmeye yönlendiriyor.

Ben hayvanların, hem de tüm hayvanların az çok insanlar kadar sevgi duyabildiklerine kesinlikle inanıyorum. Tom’un da benimle hemfikir olduğunu biliyorum. Onun sevgiyle yazılmış bu kitabı, bizden tek bir şey, ama radikal bir şey istiyor: Birbirimize saygı göstererek yaşamaya uğraşırken, hayvanlara da saygı gösteren bir yaşam biçimini benimsemek. Bu kitabı okuyun ve gezegenimizin var oluşunun bu tehlikeli evresinde, sarılabileceğimiz tek umudun bu olup olmadığına kendiniz karar verin.